

Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Beceri Temelli Türkçe Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Ele Alınması

Discussing Turkish Skill-Based Questions Prepared by the Ministry of National Education in Terms of Bloom's Revised Taxonomy

Rabia GÜRBÜZ US

Doktora Öğrencisi ♦ Sakarya Üniversitesi ♦ rabiagurbuz@sakarya.edu.tr ♦ OrcID: 0000-0003-4320-5025

Aliye Nur ERCAN GÜVEN

Arş. Gör. Dr. ♦ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ♦ anercan@ogu.edu.tr ♦ OrcID: 0000-0002-3646-0231

Özet

Bu çalışmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri için yayımlanan Türkçe dersi beceri temelli sorularının Yenilenmiş Bloom taksonomisine göre dağılımının incelenmesidir. Çalışma betimsel bir araştırma olup tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri için yayımlanan Türkçe dersi beceri temelli soruları ele alınmış, örneklem alma yoluna gidilmemiş, tüm sorular incelemeye dâhil edilmiştir. Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır ve verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Verilerin güvenilirliği hesaplanırken, Miles ve Huberman'ın formülü kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri için yayımlanan beceri temelli soruların %71,2 oranında bilişsel alan basamaklarının anlama basamağında olduğu, hiçbir sınıfta yaratma basamağında soru bulunmadığı ve hatırlama (%1,6) ile değerlendirme (%1,2) düzeylerindeki soruların ise sınırlı bir oranda kaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beceri Temelli Sorular, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, Türkçe Dersi

Abstract

The aim of this study is to examine the distribution of Turkish course skill-based questions published by the Ministry of National Education General Directorate of Assessment, Evaluation and Examination Services for 5th, 6th, and 7th grade students into Bloom's revised taxonomy. The study is a descriptive research and was carried out in the scanning model. In this context, Turkish course skill-based questions published by the General Directorate of Measurement, Evaluation and Examination Services of the Ministry of National Education for 5th, 6th, and 7th grade students were handled, no sampling was used, and all questions were included in the study. Research data was collected through document review and used descriptive analysis in the analysis of the data. While calculating the reliability of the data, the formula of Miles and Huberman was used. As a result of the study, it was found that the skill-based questions published by the Ministry of National Education for 5th, 6th, and 7th grade students were at the understanding level at a rate of 71.2%. There were no questions at the creating level in any class. It was determined that the remembering (1,6%) and the evaluating (%1,2) levels remained at a limited rate.

Keywords: Skill-Based Questions, Bloom's Revised Taxonomy, Turkish Course

1. Giriş

Son yıllarda bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan hızlı değişim her alanda kendini göstermiş ve bu değişim sonucunda bireyler ve toplumların da ihtiyaçları değişmeye başlamıştır. Eğitim ve eğitimi kapsayan her türlü sistem de bu değişmelere uyum sağlamak durumunda kalmıştır. Önceki yıllarda salt

bilginin öğretilmesine yönelik olan eğitim yaklaşımları, bilginin öğrenen tarafından alınıp kullanılmasını sağlayan ve beceriye dönüştürülmesini amaçlayan bir yapıya bürünmüştür. Özellikle çağın gerektirdiği, bilginin doğrudan alınmasından ziyade eleştirmeyi, sentez yapmayı ve değerlendirmeyi isteyen üst bilişsel bilginin kullanımı eğitim ve öğretim programlarının da şekillenmesini sağlamıştır.

Eğitim alanında dünyada yaşanan gelişmelerin yanı sıra ülkemiz de bu gelişmelere ayak uydurmuş ve 2004 yılı itibarıyla birçok dersin öğretim programında geniş çaplı değişime gidilmiştir (Anılan ve Sarier, 2008; Erdoğan vd., 2014). Öğretim programlarında yapılan bu geniş çaplı değişikliğin çeşitli sebepleri vardır. Çağa ve gelişmelere ayak uydurmak, eğitim teknolojilerinin gelişimi, yeni öğretim yaklaşımlarının ortaya çıkması gibi sebeplerin yanında PISA, TIMSS, PIRLS gibi uluslararası ölçekte uygulanan sınavlarda Türk öğrencilerin yeterli düzeyde başarı gösterememesi program değişiminin önemli ölçüde nedeni olmuştur (Erden, 2020; Erdoğan vd., 2014; Kırbas, 2021).

Programlardaki bu büyük değişim kendini merkezi sınavlar ve kademeler arası geçiş sınavlarında da göstermiştir. Yıllar içerisinde sınavların isimleri, yapıları, soru tipleri değişmiş ve benimsenen eğitim yaklaşımları doğrultusunda şekillenmiştir. Orta öğretime geçişte 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren Liselere Geçiş Sistemi (LGS) uygulanmaya başlamıştır. Bu sınav ile birlikte soruların tarzları da değişmiş daha çok beceri temelli soruların yer aldığı bir sınav olduğu görülmüştür. Bu değişiklik Millî Eğitim Bakanlığının 2023 vizyonunda gerçekleştirilmek istenen hedeflerle benzerlik göstermektedir. Millî Eğitim Bakanlığının 2023 yılı eğitim vizyonu çerçevesinde, ölçme ve değerlendirmeye yönelik yapılan sınavların amacının ve içeriğinin yeniden düzenlenmesi yer almaktadır. Buna bağlı olarak akıl yürütme, eleştirel düşünme, yorumlama, tahmin etme ve benzeri zihinsel becerilerin sınanmasının öncelikli olduğu ve ezberci bilgiye ihtiyacın olmadığı bir yaklaşıma geçileceğinin sinyalleri verilmektedir (MEB, 2018, s.34). Bu amaç doğrultusunda LGS’de de 2023 vizyonunda belirlenen amaçlar doğrultusunda düzenlemeler yapılmakta ve uluslararası sınavlarda olduğu gibi okuma ve anlamının daha ağırlıklı olduğu bir sınav düzenine geçilmektedir. Bir diğer nokta ise PISA ve TIMSS sınavları aracılığı ile aktarılan beceri temelli soruların LGS’de yer almasıdır (Erden, 2020, s.272). Beceri temelli sorular, 2023 eğitim vizyonunda da belirtilen üst düzey becerilerin kullanıldığı, akıl yürütmenin yapıldığı ve analitik düşünme becerisinin kazandırılmasının amaçlandığı sorulardır.

Millî Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin yararlanması amacıyla 2019-2020 eğitim öğretim yılında 5, 6 ve 7. sınıf düzeyleri için beceri temelli sorular yayımlamıştır. 2019 Ekim ayında Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün sayfasında yayımlanan sorular, Ocak 2022 itibarıyla 5 ve 6. sınıflar için 4 milyona yakın 7. sınıflar için ise 5 milyona yakın görüntülenmeye ulaşmıştır. Ayrıca sorular e-kitap olarak da kullanıcılara sunulmuştur. Sorular Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler, İngilizce ve din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri için hazırlanmıştır. Türkçe dersi için sorular temalara göre ayrılmış diğer dersler için ise farklı sayılarda üniteler oluşturulmuştur. Örneğin; ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinin her birinde matematik dersi için 6 ünite, fen bilimleri ve sosyal bilgiler için 7 ünite, İngilizce için 10 ünite, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi için ise 5 ünite sorular yer almaktadır. Türkçe dersi için ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinin her birinde 8 tema vardır ve her temada 20-22 arası soru bulunmaktadır.

Sınavlarda sorular oluşturulurken öğretim programlarında kazandırılması hedeflenen beceriler önemli yer tutmaktadır. Sorular hazırlanırken hedeflerin ne derece uygulandığını belirlemek amacıyla taksonomiler kullanılmaktadır. “Taksonomiler, öğrenme hedeflerinin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde yol gösterici olması bakımından bütün dünyada ilgi görmüş ve çeşitli eleştirilere rağmen vazgeçilemez bir araç hâline gelmiştir” (Aktaş, 2017, s.104). “Öğrencilerin bilişsel alan başarılarını tespit etmek amacıyla hazırlanan soruların düzeylerini belirlemek için geliştirilen birçok

sınıflandırma sistemi bulunmaktadır” (Şanlı ve Pınar, 2017, s.951). Bunlardan en bilineni ve birçok araştırmaya konu olanı ise Benjamin S. Bloom tarafından geliştirilen taksonomidir.

Bloom taksonomisi, eğitimdeki hedeflerin gruplandırılmasına ilişkin bir yaklaşımdır ve ilk defa Benjamin S. Bloom’un editörlüğünü yaptığı “Taxonomy of Educational Objectives: Handbook I: Cognitive Domain” adlı kitap ile tanıtılmıştır. Temelde eğitsel hedeflerin aşamalı olarak sınıflandırılması ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla hazırlanan taksonomi, kitabın basıldığı 1956 yılından itibaren eğitim dünyasında ilgi çekmeyi başarmıştır. Öyle ki kitap gerek Türk gerekse de dünya eğitim literatüründe en bilinen yayınlardan olmuş ve yirmiden fazla yabancı dile çevrilmiştir (Yüksel, 2007, s. 80). Orijinal Bloom taksonomisi olarak da adlandırılan bu taksonomide hedefler bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor olmak üzere üç ana alana ayrılmaktadır. Bilişsel alanın alt basamakları bilgi, kavrama, uygulama; üst basamakları ise analiz, sentez ve değerlendirme olmak üzere altı tanedir. Bu alt basamaklar basitten karmaşığa, somuttan soyuta olmak üzere bir hiyerarşi içindedir. Ayrıca “bir sonraki basamakta yer alan davranışın kazandırılabilmesi için önceki basamaktakilerin kazandırılmış olması gerekmektedir. Herhangi bir basamak, kendinden bir sonraki basamağın ön koşulu olarak kabul edilir” (Arı, 2013, s.261). Yıllar içerisinde taksonomiye çeşitli eleştiriler gelmeye başlamış ve taksonominin güncellenme fikri ortaya çıkmıştır. Anderson ve Krathwohl güncelleme gerekçelerini, taksonomi kitabına eğitimcilerin tarihi bir değer vermelerinden ziyade aslında çağının ötesinde bir kaynak olarak görmelerini istemeleri ve yıllar içinde eğitim alanında meydana gelen ilerleme ve değişimlerden dolayı gözden geçirme ve güncelleme yapmak olarak ifade etmiştir (Anderson ve Krathwohl, 2014). Bu sebeplerden dolayı Bloom taksonomisi gözden geçirilmiş ve 2001 yılında yenilenmiş hâli sunulmuştur.

Bloom’un öğrencilerinden olan Lorin W. Anderson taksonominin güncellemesinde önemli rol oynamış ve kendisinin liderliğinde oluşturulan bir çalışma grubu ile taksonominin yenilenmesine başlanmıştır. Taksonominin yenilenen hâli “A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives (Öğrenme, Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama: Bloom’un Eğitim Hedefleri ile İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi)” adıyla kitap olarak yayımlanmıştır. Bu yenilikler içinde en dikkat çeken nokta önceden tek boyutlu olan taksonominin artık bilişsel süreç boyutu ve bilgi birikimi boyutu olmak üzere iki boyuttan oluşmasıdır. İkinci nokta ise bilişsel süreç basamaklarında yer alan değişikliklerdir. Buna göre orijinal taksonomideki bilgi basamağı yenilenmiş taksonomide hatırlama, kavrama basamağı anlama, analiz basamağı çözümlenme, sentez basamağı da yaratma adını almıştır (Bümen, 2006, s.6). Değerlendirme basamağı orijinal taksonomide en üst basamak iken yenilenmiş taksonomide sondan bir önceki basamak olmuş ve son basamakta yaratma basamağı yer almıştır. Bilgi birikimi ve bilişsel süreç boyutları yenilenmiş taksonomide birbirinden ayrı boyutlar olarak değil aksine birbirini tamamlayan boyutlardır.

Yenilenmiş taksonominin bilgi boyutu temelde olgusal bilgi, kavramsal bilgi, işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi olmak üzere dört basamaktan oluşmaktadır. Tutkun vd. (2015, s.60) bilgi boyutunun orijinal taksonominin ilk basamağı olan bilgi basamağında yer alan içeriğin, olgusal, kavramsal ve işlemsel olarak organize edilmiş şekli olduğunu belirtmekte ve ayrıca bilgi boyutuna, yeni bir kademe olan üst bilişsel bilgi basamağının eklendiğini söylemektedir. Bu dört basamağın da kendi içinde alt grupları bulunmaktadır. Yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel süreç boyutu Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1. Bilişsel Süreç Boyutu

<i>Ana Gruplar ve Bilişsel Süreçler</i>	<i>Alternatif İsimler</i>
1. Hatırlama	Bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme
1.1 Tanıma	Belirleme

1.2 Hatırlama	Bilgiye erişme
2. Anlama	Sözlü ve ya yazılı olarak ya da grafik biçiminde sunulan eğitim iletilerinden anlam çıkarma (kavrama)
2.1 Yorumlama	Açıklık getirme, başka bir ifadeyle anlatma, çevirme
2.2 Örneklendirme	Gösterimleme, somutlama
2.3 Sınıflama	Gruplara ayırma, ilgili gruba yerleştirme
2.4 Özetleme	Kısaca ifade etme, genelleme
2.5 Sonuç çıkarma	Çıcarsama, ulama, öteleme, önceden kestirme
2.6 Karşılaştırma	Benzerlik veya fark arama, eşleme, örtme,
2.7 Açıklama	Modeller oluşturma
3. Uygulama	Verilen durumda bir işlemi uygulama veya ondan yararlanma
3.1 Yapma	İcra etme
3.2 Yararlanma	Kullanma
4. Çözümleme	Materyalin onu oluşturan parçalara ayırma, parçaların birbiriyle ve materyalin bütünüyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu belirleme
4.1 Ayırıştırma	Ayirt etme, ayırma, büyüteç altına alma, seçme
4.2 Örgütlenme	Bütünlüğü ve bütünleşmeyi görme, ana çizgileri belirleme, özleştirme, yapılandırma
4.3 İrdeleme	Atfetme, yükleme
5. Değerlendirme	Ölçütler veya standartları göz önünde tutarak yargıya ulaşma
5.1 Denetleme	Eşgüdümleme, izleme, test etme
5.2 Eleştirme	Yargılama
6. Yaratma	Elemanları yeni bir örüntü veya yapıya göre birleştirerek bütünleşik ve işlevsel bir bütün ortaya koyma
6.1 Oluşturma	Hipotez önerme
6.2 Planlama	Tasarlama
6.3 Yapma	Yapma

Not. Kaynak: (Anderson vd., 2014, s. 86-88).

Yenilenmiş Bloom taksonomisinde bilişsel süreç boyutu 6 basamak ve 19 alt basamağa ayrılmıştır. Ayrıca eski taksonomide bir basamakta hedeflenen davranışların tamamlanmasından sonra diğer basamağa geçiş yapılması gerekliliğini vurgulayan aşamalılık ilkesi, yenilenmiş taksonomide esnetilmiştir. “Aslında birey bir öğrenme birimini veya hedefi anlamamış olsa bile, bu öğrenme birimi veya hedefle ilgili olarak kısmen de olsa uygulama yapabilir” (Bekdemir ve Selim, 2008, s.190).

2018 yılından bu yana LGS’de öğrencilerin bilgisini ölçmekten ziyade becerilerine yönelik soruların sorulduğu görülmekte ve buna ek olarak Millî Eğitim Bakanlığının da beceri temelli sorular yayımladığı bilinmektedir. “Öğrencilere ezberden uzak, yaratıcı düşünmeye sevk eden, eleştirel düşünme becerisi kazandıran üst düzey sorular sorulması öğrencilerin düşünme düzeylerinin gelişmesi, onların süreç içerisinde karşılaştığı soruların niteliğiyle yakından ilişkilidir” (Aktaş, 2017, s.115). Alanyazında beceri temelli soruların ne düzeyde ihtiyaca karşılık verdiğini belirlemek ve sorulara ilişkin görüşleri almak amacıyla yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. LGS’de sorulan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından paylaşılan beceri temelli sorulara ilişkin öğretmen görüşleri ve değerlendirmeleri (Atay, 2021; Erden, 2020; Karakeçe, 2021; Uzun, 2021) çalışmalarının yanı sıra bu soruların taksonomi bazında incelemelerinin de yer aldığı çalışmalar (Ergün, 2021; Gökdemir vd., 2021; Karadağ ve Ceran, 2021; Sanca vd., 2021) bulunmaktadır. Batur vd. (2018) ise LGS sorularının PISA okuma hedefleri açısından incelendiği bir çalışmayı alanyazına katmıştır. Ayrıca Yenilenmiş Bloom taksonomisi kullanılarak ders kitabında yer alan metin önü ve altı, beceriler ile ilgili soruların (Kaplan, 2021; Sallabaş ve Yılmaz, 2020; Tüm, 2016), ders kazanımlarının (Çerçi, 2018), öğretmen adaylarının hazırladığı soruların (Aktaş, 2017;

Eyüp, 2012) da değerlendirildiği çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak beceri temelli soruların incelendiği çalışmaların daha çok matematik ve fen derslerindeki sorular üzerine olduğu, Türkçe eğitimi ile ilgili çalışmaların ise beceri temelli sorular temelinde değil daha çok kazanımlar, derste hazırlanan soruların ya da kitapta yer alan soruların üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu doğrultuda çalışma alanyazında eksik olduğu düşünülen Türkçe dersine yönelik beceri temelli soruların incelenmesine odaklanacaktır. Bu yönüyle yapılan çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri için yayımlanan Türkçe dersi beceri temelli sorularının Yenilenmiş Bloom taksonomisine dağılımının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda cevap aranan sorular ise şu şekildedir:

- Ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflar için hazırlanmış olan Türkçe dersi beceri temelli soruların yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına dağılımı nasıldır?
- Ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflar için hazırlanmış Türkçe dersi beceri temelli sorular, sınıf seviyesi yükseldikçe alt bilişsel becerilerden üst bilişsel becerilere doğru artan bir eğilim göstermekte midir?
- Ortaokul 5. sınıflar için hazırlanmış olan Türkçe dersi beceri temelli soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına dağılımı nasıldır?
- Ortaokul 6. sınıflar için hazırlanmış olan beceri temelli soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına dağılımı nasıldır?
- Ortaokul 7. sınıflar için hazırlanmış olan beceri temelli soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına dağılımı nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma betimsel bir araştırma olup tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, “geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma” (Karasar, 2011, s.77) yaklaşımıdır. Bu doğrultuda ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri için MEB tarafından yayımlanan Türkçe dersi beceri temelli sorular taranmış ve betimsel açıdan ele alınmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri için yayımlanan Türkçe dersi beceri temelli sorularıdır. Çalışmada örneklem alma yoluna gidilmemiş, tüm sorular inceleye dâhil edilmiştir.

Türkçe dersi için yayımlanan testler arasında her sınıf düzeyinde sekizer tema olup temalarda yer alan soruların sayısı farklılık göstermektedir. Çalışmada incelenen soruların sınıf ve temalara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. Türkçe Dersi Beceri Temelli Testlerdeki Soru Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Temalardaki Soru Sayıları								Toplam Soru Sayısı
	1	2	3	4	5	6	7	8	
5. sınıf	20	20	20	21	21	20	20	21	163
6. sınıf	20	20	20	21	21	20	21	20	163
7. sınıf	20	20	20	20	20	20	22	22	164

2.3. Veri Toplama Araçları

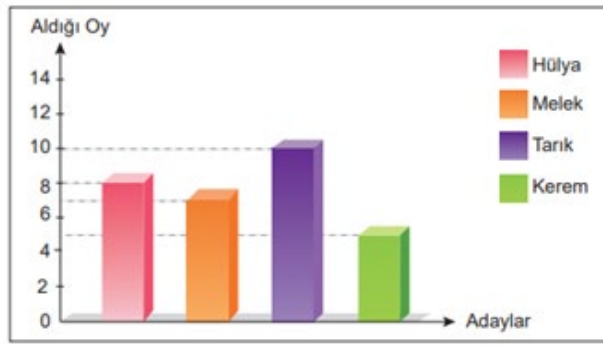
Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Bu inceleme “araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187). Yazılı materyallere Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinden Temmuz 2021’de ulaşılmış ve üç sınıf düzeyi için yayımlanan (MEB, 2021a; MEB, 2021b; MEB, 2021c) Türkçe dersi soruları kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz kullanmıştır. Bu analize göre “veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224). Çalışmanın verilerini oluşturan soruların ne şekilde sınıflandırıldığını belirtmek adına örnek sorular paylaşılmaktadır. Hatırlama düzeyine ait olan soru örneği Şekil 1’de sunulmuştur:

Şekil 1. Hatırlama Basamağı İçin Soru Örneği

5-A sınıfının sene başında yapılan sınıf başkanlığı seçim sonuçlarının grafikte gösterimi aşağıda verilmiştir.

Buna göre aday öğrencilerin aldığı oyların sonuçları aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

A)	Aday	Aldığı Oy	B)	Aday	Aldığı Oy	C)	Aday	Aldığı Oy	D)	Aday	Aldığı Oy
	Hülya	8		Hülya	5		Hülya	10		Hülya	8
	Melek	7		Melek	10		Melek	7		Melek	10
	Tanık	10		Tanık	7		Tanık	8		Tanık	5
	Kerem	5		Kerem	8		Kerem	5		Kerem	7

Not. Kaynak: (MEB, 2021a; 5. Sınıf, 5. Tema, 6. Soru)

Sorunun hatırlama basamağında değerlendirilmesinin sebebi soruyu cevaplamak için var olan bilginin doğrudan kullanılmasıdır. Grafikte yer alan bilgi işlenmeden seçeneklere götürmektedir. Anlama basamağına ait olan örnek soru Şekil 2’de verilmiştir:

Şekil 2. Anlama Basamağı İçin Soru Örneği

Demircilerin, demiri ateşte ısıtarak ona istediği biçimi vermesine "demir dövmek" denir.

Buna göre "Her iş, zamanında ve uygun durumda yapılır." anlamına gelen "Demir, tavında dövülür." atasözündeki "tavında" sözcüğünü **en iyi karşılayan ifade aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) yavaş yavaş
- B) düşük sıcaklıkta
- C) doğru ısıda
- D) ısıtılarak

Not. Kaynak: (MEB, 2021b 6. Sınıf, 7. Tema, 4. Soru)

Şekil 2'deki sorunun anlama basamağına uygun olmasının sebebi öncelikle öğrenciden verilen bilgi cümlesini anlaması ve bu bilgi cümlesinden hareketle çıkarım yapılması beklendiği içindir. Uygulama basamağına örnek olarak gösterilen soru ise Şekil 3'te yer almaktadır:

Şekil 3. Uygulama Basamağı İçin Soru Örneği

Roma İmparatoru Sezar, gönderdiği mektupların düşmanlar tarafından anlaşılmasını istemediği için bir şifreleme yöntemi kullanmıştır. "Sezar Şifreleme Yöntemi" olarak anılan bu yönteme göre şifredeki her bir harfin yerine, alfabedeki sırasına göre kendinden sonraki üçüncü harf kullanılır. Örneğin "GÜN" kelimesi "IZP" şeklinde yazılır.

Bu metinden hareketle "BARIŞ" sözcüğünün "Sezar Şifreleme Yöntemi"ne göre yazımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) ÇBŞKU
- B) ÇBŞJÜ
- C) DÇTLU
- D) DÇTKÜ

Not. Kaynak: (MEB, 2021b 6. Sınıf, 3. Tema, 4. Soru)

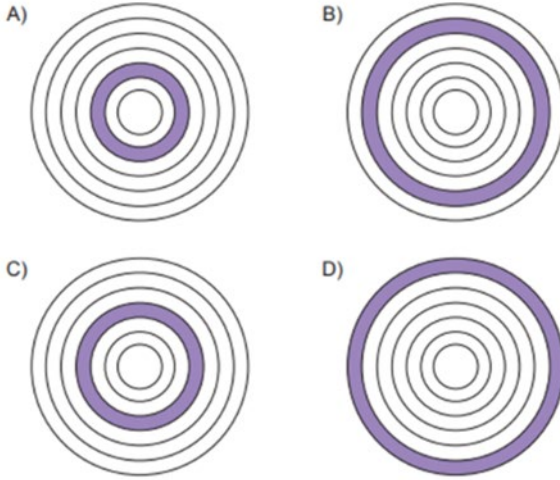
İlgili soru, verilen bilgi doğrultusunda yeni bir işlem yapmayı gerektirdiği için uygulama basamağına uygun bir örnektir. Şekil 4 ise çözümleme basamağında yer alan soru örneğini göstermektedir:

Şekil 4. Çözümleme Basamağı İçin Soru Örneği

İnci, annesi için bir çiçek buketi hazırlayacaktır. Annesinin en sevdiği mavi, beyaz, mor, pembe ve kırmızı kır çiçeklerinden toplamış ve onları en az topladığından en çok topladığına doğru dizmeye karar vermiştir. Çiçek buketiyle ilgili bilgiler şu şekildedir:

- Kırmızı, mor, mavi ve pembe renkli çiçeklerin her birinin arasına beyaz çiçek koyarak onları ayıracaktır.
- En az kırmızı çiçek toplamıştır.
- Mavi ve mor çiçekler pembe çiçeklerden azdır.

Buna göre İnci'nin mor çiçekleri koyduğu alan aşağıdakilerin hangisi olabilir?

Not. Kaynak: (MEB, 2021b 6. Sınıf, 4. Tema, 1. Soru)

Şekil 4'te yer alan sorunun çözümleme basamağında yer almasının sebebi çıkarımlar yapılması ve bu çıkarımlar sonucunda çözüme ulaşıp doğru seçeneğe ulaşmayı hedeflemesindedir. Şekil 5 ise değerlendirme basamağına örnek soruyu içermektedir:

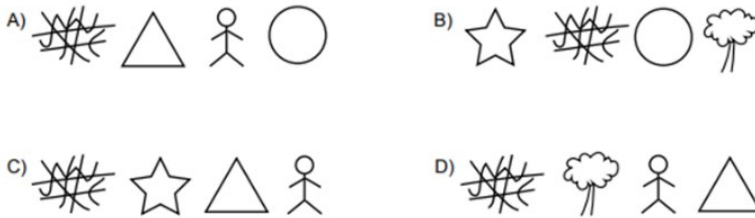
Şekil 5. Değerlendirme Basamağı İçin Soru Örneği

Kişilerin, canları sıkıldığında kâğıt üzerine yaptığı çizimler, duygu ve düşüncelerini yansıtır. Bu çizimlerden bazılarının anlamı aşağıda verilmiştir.

- Yıldız:** Kendini geliştirme çabası içinde olduğunun,
- Ağaç:** Kişinin, yüksek bir egoya sahip olduğunun,
- Rastgele çizgiler:** İçinde bulunulan durumdan rahatsızlık duyulduğunun,
- Üçgen:** Mantiğini kullanmanın,
- Daire:** Sakin olma eğiliminin,
- Çöp adam:** Duyguların kontrol altına alındığının göstergesidir.

İş görüşmesi için sıra bekleyen Emir, kendisini çok tedirgin hissediyordu. Bir müddet sonra, yıllarca bu alanda çalışıp tecrübe kazandığını ve bu iş için en doğru kişilerden biri olduğunu düşünerek rahatladı.

Bu bilgilere göre Emir'in, iş görüşmesini beklerken aşağıdaki çizimlerden hangisini yapması beklenir?

Not. Kaynak: (MEB, 2021a; 5. Sınıf, 1. Tema, 17. Soru)

Bahse konu olan sorunun değerlendirme basamağında yer alması çeşitli ölçütler veya standartları göz önünde tutarak yargıya ulaşmayı gerekli kılmaktadır. Kâğıt üzerine yapılan şekiller ile ilgili bilgi verilmiş ve öğrencinin bu bilgileri göz önünde bulundurarak soru kökünde yer alan sonuca ulaşması istenmiştir.

Yapılan çalışmada yaratma basamağına uygun olan soruya rastlanmadığı için yaratma basamağına uygun soru örneği yer almamaktadır.

Çalışma için öncelikle ilgili literatür taranarak altyapı oluşturulmuştur. Soruların bilişsel alan basamaklarını değerlendirebilmek için taksonomi ayrıntılı olarak incelenmiş ve önceki çalışmalardan yardım alınmıştır. Ayrıca sorular arasından rastgele seçilen on soru için, biri ölçme değerlendirme bir diğeri eğitim programları alanında uzman iki farklı araştırmacının da görüşleri alınarak değerlendirmede birlik olup olmadığı sınanmıştır. Tüm soruların dağılımı iki araştırmacı tarafından ayrı yer ve zamanlarda yapılmış sonraki süreçte bir araya gelinerek karşılaştırma ile uygunluk durumu belirlenmiştir. Yapılan analizin güvenilirliğini sağlamak için Miles ve Huberman'ın (2015) güvenilirlik = görüş birliği sayısı / toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı formülüne başvurulmuştur. Bu formüle göre araştırmanın güvenilirliği %84 bulunmuştur. Bu yönüyle yapılan sınıflandırmanın güvenilir olduğunu söylemek mümkündür. Soruların bilişsel alan basamaklarını betimlemek için tablolarda yüzde (%) ve frekanslardan (f) yararlanılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Ortaokul 5, 6 ve 7. Sınıflar İçin Hazırlanmış Olan Türkçe Dersi Beceri Temelli Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Alan Basamaklarına Göre Dağılımı

Çalışmada cevap aranan ilk soru, “Ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflar için hazırlanmış olan Türkçe dersi beceri temelli soruların yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Yapılan incelemeler sonucunda, soruların her bir sınıf düzeyi için sekizer temaya dağıldığı görülmüştür. Testlerde, 5 ve 6. sınıflar için 163, 7. sınıf için ise 164 soru yer almaktadır. Soruların Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3. Türkçe Dersi Beceri Temelli Soruların Bilişsel Alan Basamaklarına Göre Dağılımı

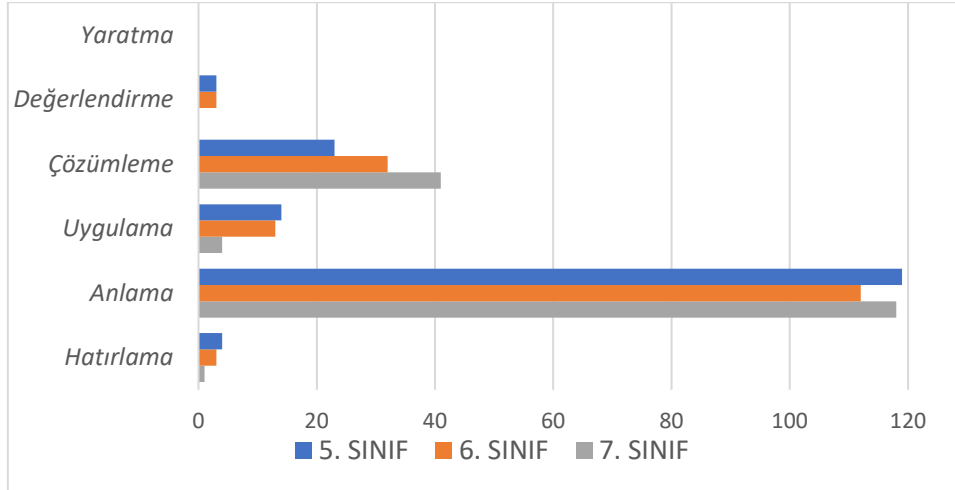
Bilişsel Alan Basamakları	5. SINIF		6. SINIF		7. SINIF		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hatırlama	4	2,5	3	1,8	1	0,6	8	1,6
Anlama	119	73	112	68,7	118	72	349	71,2
Uygulama	14	8,6	13	8	4	2,4	31	6,4
Çözümleme	23	14,1	32	19,7	41	25	96	19,6
Değerlendirme	3	1,8	3	1,8	-	-	6	1,2
Yaratma	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	163	100	163	100	164	100	490	100

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere, üç sınıf (5, 6 ve 7. sınıflar) düzeyi için belirlenen toplam 490 sorunun %71,2 gibi büyük bir oranını bilişsel alan basamaklarının anlama basamağına ait sorular oluşturmaktadır. Hiçbir sınıf düzeyinde yaratma basamağında olan bir soruya rastlanmamıştır. Hatırlama (%1,6) ve değerlendirme (%1,2) basamaklarındaki sorular ise çok az sayıdadır.

3.2. Ortaokul 5, 6 ve 7. Sınıflar için Hazırlanmış Türkçe Dersi Beceri Temelli Soruların Sınıflara Göre Dağılımı

Çalışmada cevap aranan bir diğer soru, “Ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflar için hazırlanmış Türkçe dersi beceri temelli sorular, sınıf seviyesi yükseldikçe alt bilişsel becerilerden üst bilişsel becerilere doğru artan bir eğilim göstermekte midir?” olmuştur. Şekil 6’da ilgili dağılım gösterilmektedir:

Şekil 6. Türkçe Dersi Beceri Temelli Soruların Sınıflara Göre Dağılımı

Şekil 6’da görülebileceği gibi tüm sınıf düzeylerinde sorular arasında yaratma basamağına uygun tek bir soruya rastlanmamıştır. 5 ve 6. sınıflarda üst düzey basamaklardan değerlendirmeye dair sorular bulunurken 7. sınıf düzeyindeki soruların dağılımı ilk dört basamak ile sınırlı kalmıştır. Yine Şekil 6’da gösterildiği üzere, sorulardaki bilişsel alan basamaklarının dağılımında sınıfların yükselmesi ile birebir doğru orantılı bir eğilim söz konusu değildir. Ancak en alt bilişsel basamak olan hatırlamada ve üst düzey bilişsel basamaklardan biri olarak niteleyebileceğimiz çözümlenme basamağında bu türden bir hiyerarşiden bahsetmek mümkün olabilir. Çünkü hatırlama basamağında en fazla sayıda soru 5. sınıflar, en az sayıda soru ise 7. sınıflar için hazırlanmıştır. Çözümlemede ise tersi bir durum söz konusu olup daha yüksek bilişsel beceri gerektiren bu düzeydeki sorular büyük sınıflar için daha fazladır.

3.3. Ortaokul 5. Sınıflar için Hazırlanmış Olan Türkçe Dersi Beceri Temelli Soruların Temalara ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Alan Basamaklarına Dağılımı

Araştırmanın bir diğer problemi, “Ortaokul 5. sınıflar için hazırlanmış olan Türkçe dersi beceri temelli soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Tablo 4’te, 5. sınıf öğrencileri için paylaşılan soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisine göre dağılımı görülmektedir:

Tablo 4. Türkçe Dersi Beceri Temelli 5. Sınıf Sorularının Dağılımı

Bilişsel Alan Basamakları	5. SINIF Temalar								Toplam	%
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.		
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	
Hatırlama	-	-	1	-	2	-	-	1	4	2,5
Anlama	13	14	15	17	13	15	16	16	119	73
Uygulama	3	2	1	2	2	1	2	1	14	8,6

Çözümleme	3	3	3	2	4	3	2	3	23	14,1
Değerlendirme	1	1	-	-	-	1	-	-	3	1,8
Yaratma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	20	20	20	21	21	20	20	21	163	100

Tablo 4 incelendiğinde, sekiz temanın beşinde yirmişer soru bulunurken 4, 5 ve 8. temalarda yirmi bir soru olduğu görülmektedir. 5. sınıflar için toplamda 163 soru bulunmaktadır. Yapılan inceleme ile soruların %73 gibi büyük bir oranla anlama düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Temalar ayrı ayrı değerlendirildiğinde de anlama basamağındaki bu yüksek oranının değişmediği söylenebilir. Anlama, uygulama ve çözümleme düzeyleri için her temada soru bulunmaktadır. Bazı temalarda, değerlendirme ve hatırlama basamakları için hiç soru bulunmadığı görülürken bu düzeyler için hazırlanan soruların genel dağılımda oldukça düşük oranlarda olduğu söylenebilir. Hiçbir temada yaratma düzeyine uygun soru yoktur.

3.4. Ortaokul 6. Sınıflar için Hazırlanmış Olan Türkçe Dersi Beceri Temelli Soruların Temalara ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Alan Basamaklarına Dağılımı

“Ortaokul 6. sınıflar için hazırlanmış olan beceri temelli soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına dağılımı nasıldır?” araştırmada cevap aranan bir diğer soru olmuştur. 6. sınıf öğrencileri için hazırlanan soruların temalara ve bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı Tablo 5’te yer almaktadır:

Tablo 5. Türkçe Dersi Beceri Temelli 6. Sınıf Sorularının Dağılımı

Bilişsel Alan Basamakları	6. SINIF Temalar								Toplam	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	f	%
Hatırlama	-	-	-	1	1	-	-	1	3	1,8
Anlama	13	11	15	16	14	14	17	12	112	68,7
Uygulama	3	4	3	-	1	2	-	-	13	8
Çözümleme	4	4	2	4	5	4	3	6	32	19,7
Değerlendirme	-	1	-	-	-	-	1	1	3	1,8
Yaratma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	20	20	20	21	21	20	21	20	163	100

Tablo 5’e göre, sekiz temanın beşinde yirmişer soru yer alırken 4, 5 ve 7. temalarda yirmi bir adet soru bulunmaktadır. Toplam 163 sorunun %68,7 oranında anlama basamağında olduğu görülür. Sorular arasında yaratma düzeyine uygun hiçbir soru bulunmazken değerlendirme ve hatırlama düzeyleri için ise %1,8 gibi düşük oranlara rastlanır. Temalar ayrı ayrı incelendiğinde ise bilişsel sürecin anlama ve çözümleme basamağında uygun soruların her temada yer aldığı anlaşılmaktadır.

3.5. Ortaokul 7. Sınıflar için Hazırlanmış Olan Türkçe Dersi Beceri Temelli Soruların Temalara ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Alan Basamaklarına Dağılımı

Araştırmada son olarak “Ortaokul 7. sınıflar için hazırlanmış olan beceri temelli soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına dağılımı nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır. 7. sınıf öğrencileri için yayımlanan soruların temalara ve yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı Tablo 6’da sunulmuştur:

Tablo 6. Türkçe Dersi Beceri Temelli 7. Sınıf Sorularının Dağılımı

Bilişsel Alan Basamakları	7. SINIF Temalar								Toplam	
	1. f	2. f	3. f	4. f	5. f	6. f	7. f	8. f	f	%
Hatırlama	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,6
Anlama	16	13	16	14	13	13	20	13	118	72
Uygulama	-	-	1	1	1	1	-	-	4	2,4
Çözümleme	3	7	3	5	6	6	2	9	41	25
Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yaratma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	20	20	20	20	20	20	22	22	164	100

Tablo 6 incelendiğinde, sekiz temadan ilk altısında yirmişer sorunun bulunduğu anlaşılmaktadır. Son iki temada ise yirmi iki soru bulunmaktadır. Toplam 164 sorunun %72 oranında anlama düzeyine uygun olduğu tespit edilmiştir. 5 ve 6. sınıflar için hazırlanan sorulardan farklı olarak 7. sınıflarda değerlendirme basamağına ait hiçbir soru olmadığı saptanmıştır. Yine diğer sınıf düzeyleri ile kıyaslandığında; hatırlama basamağı ile uygulama basamaklarında oldukça düşük oranda soru yer aldığı söylenebilir. Diğer sınıflar gibi 7. sınıflarda da yaratma basamağı için herhangi bir soruya rastlanmaz. Temalar ayrı ayrı ele alındığında ise bilişsel sürecin anlama ve çözümleme basamakları için her bir temada soru bulunduğu anlaşılır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışma sonucunda, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersleri için yayımlanan beceri temelli soruların %71,2 oranında bilişsel alan basamaklarının anlama basamağında olduğu anlaşılmıştır. Sanca vd. (2021), Fen Bilimleri için yayımlanan beceri temelli soruların her sınıf düzeyinde (5, 6 ve 7. sınıflar) ilk üç ünitesini incelemişlerdir. Ele alınan 180 soru içerisinde en fazla (%75,5) anlama basamağında soruya rastlanırken yaratma düzeyi için hiçbir soru bulunmadığı anlaşılmaktadır. Farklı dersler için hazırlanmış olsa da beceri temelli olarak düşünülen bu soruların çok büyük bir oranda anlama düzeyine uygun olarak düzenlenmiş olması dikkate değer bir sonuçtur. Beceri temelli matematik soruları üzerinde yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından bir inceleme yapan Ergün (2021) ise soruların %90 oranında anlama, uygulama ve çözümleme düzeylerinde olduğunu; %10'unun değerlendirme ve yaratma seviyesinde bulunduğunu ve hatırlama basamağından hiçbir sorunun yer almadığını saptamıştır.

Türkçe dersine yönelik hazırlanan beceri temelli sorular üzerinde ise daha önce benzer bir çalışma yapılmamıştır. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında, araştırmacıların taksonomi açısından Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki sorular, sınav soruları gibi materyalleri ele alıp inceledikleri görülmektedir. Bu nedenle tartışmada bahsi geçen çalışmaların sonuçları üzerinde durulmuştur.

Kitaplarda yer alan soruları değerlendiren çalışmalara göz atıldığında; Gökdemir vd.nin (2021), MEB 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki soruların çoğunlukla anlama ve hatırlama düzeyinde olduğunu tespit ettiği anlaşılır. Sallabaş ve Yılmaz (2020) ise ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki soruların bilişsel alan basamaklarına göre dengeli bir dağılım göstermediğini, daha çok alt düzey bilişsel basamaklara uygun olduğunu dile getirir. Ortaokul Türkçe öğrenci çalışma kitaplarındaki tema sonu değerlendirme sorularını değerlendiren Çeçen ve Kurnaz (2015) soruların daha çok anlama (%52) basamağında olduğunu belirlemiştir.

Sınav sorularını ele alan çalışmalarda; 5, 6, ve 7. sınıflar için hazırlanmış Türkçe dersi sınavlarını Çintaş-Yıldız (2015) incelemiş ve sınavlardaki çoktan seçmeli soruların daha çok “anlama” basamağında toplandığını tespit etmiştir. Eyüp (2012), Türkçe öğretmeni adaylarının daha çok anlama (%45,9) ve hatırlama (%34,6) düzeylerine uygun sorular hazırladıkları sonucuna ulaşmıştır. Karadağ ve Ceran (2021) ise 2018, 2019 ve 2020 LGS sorularını ele almış ve soruların %71,66 gibi yüksek bir oranda alt düzey basamaklarda (anlama ve uygulama) yer aldığını saptanmışlardır. Ancak 2020 yılında üst düzey bilişsel becerileri ölçen sorularda bir artış olduğu da yapılan tespitlerden biridir. Yine Gökdemir vd. (2021) de 2020 LGS’deki soruların çoğunlukla anlama ve hatırlama düzeyinde olduğunu belirlemiştir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre üç farklı sınıf düzeyinde hazırlanan beceri temelli sorular arasında hiçbir sınıfta yaratma basamağında soru bulunmamaktadır. Hatırlama (%1,6) ve değerlendirme (%1,2) düzeylerindeki sorular ise sınırlı bir orandadır. Hatırlama, bilişsel boyutun en alt basamağı olduğundan bu düzeyde soruların azlığı olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak Bozkurt vd. (2015, s.310) Türkçe ders kitaplarında daha çok bilgiye ulaşma-hatırlama hedefli temel düzeyde sorular bulunduğunu ve bu durumun PISA’da ağırlıklı olarak üst düzey düşünme becerisini hedefleyen sorular sorulduğundan Türkiye’deki öğrencilerin alışık olmadığı okuma etkinliklerinde düşük puanlar almasının arkasındaki nedenlerden biri olabileceği yönünde görüş belirtmektedir.

Güneş (2012, s.39) çoktan seçmeli testlerde belli kalıpta sorular ve cevaplar kullanıldığını ve bu kalıpların dışına çıkılmadığını belirtir. Çoktan seçmeli testler kullanarak tanıma ve hatırlama gibi bazı zihinsel işlem ve becerileri değerlendirmek kolaydır ancak analiz, sentez gibi daha üst düzeydeki becerileri ölçmede bu testler yetersiz kalmaktadır. MEB tarafından yayımlanan beceri temelli soruların tamamının çoktan seçmeli tarzda hazırlanmış olması daha üst düzey bilişsel basamaklar için uygun olmayabilir. Çünkü “çoktan seçmeli sınavlarda yaratma basamağına dair soru sormak güç bir iş” (Karadağ ve Ceran, 2021, s.165) olduğu ve bu tarzda hazırlanan soruların “Türkçe derslerinde üst düzey bilişsel becerileri edinmede çok fazla etkili olmadığı” (Çintaş-Yıldız, 2015, s.493) ortadadır. Ancak yayımlanan soruların beceri temelli testlere hazırlık niteliğinde olması ve indirilme sayılarına da bakarak yaygın etkisinin önemi de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle soruların bilişsel alan basamaklarına dengeli bir şekilde dağılımı daha doğru bir strateji olabilir.

Yapılan incelemede, 5 ve 6. sınıflar için üst düzey basamaklardan değerlendirme becerisine uygun sorular bulunurken 7. sınıflar için ise soruların dağılımının ilk dört basamak ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Çeçen ve Kurnaz’ın (2015) araştırmalarında, ortaokul Türkçe öğrenci çalışma kitaplarındaki tema sonu değerlendirme sorularının üst düzey basamaklar olan değerlendirme ve yaratmada %1 oranında soruya rastlaması bu çalışma ile benzer doğrultuda bir sonuçtur. Eroğlu ve Sarar-Kuzu (2014) ise 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe çalışma kitaplarında yer alan dil bilgisi soruları içerisinde analiz, değerlendirme ve sentez düzeylerinde soru bulunmadığını, uygulama düzeyinde ise az sayıda soru olduğunu tespit etmiştir.

Kaplan (2021), ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerine yönelik soruların daha çok alt bilişsel becerileri ölçmeye yönelik olduğunu saptamıştır. Ayrıca sınıf düzeyi yükseldikçe soruların alt bilişsel basamaklardan üst basamaklara doğru kademeli bir artışının olmadığı da ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Beceri temelli sorular hazırladıkları sınıf düzeylerine göre ele aldığında ise şu sonuçları ulaşılabilir:

Beşinci sınıf düzeyinde yer alan sekiz temanın beşinde yirmişer soru bulunurken 4, 5 ve 8. temalarda yirmi bir soru olduğu görülmektedir. Toplamda 163 soru vardır ve soruların %73’ü anlama düzeyine uygun olarak hazırlanmıştır. Temalar ayrı ayrı ele alındığında da anlama basamağındaki bu yüksek oranının değişmediği görülmektedir. Bilişsel alanın; anlama, uygulama ve çözümlenme

basamakları için her temada soru bulunmaktadır. Ancak değerlendirme ve hatırlama düzeylerine uygun sorular bazı temalarda yer almamaktadır. Hiçbir temada yaratma düzeyine uygun soruya rastlanmamıştır.

Altıncı sınıf düzeyi için hazırlanan sekiz temanın beşinde yirmişer soru yer alırken 4, 5 ve 7. temalarda yirmi bir adet soru bulunmaktadır. Toplam 163 sorunun %68,7 oranında anlama basamağında olduğu anlaşılmıştır. Bu sınıf düzeyinde de yaratma düzeyine uygun hiçbir soru bulunmazken değerlendirme ve hatırlama basamaklarında %1,8 gibi düşük oranlara rastlanır. Temalar ayrı ayrı incelendiğinde ise anlama ve çözümlenme düzeylerine uygun soruların her temada yer aldığı anlaşılmaktadır.

Yedinci sınıf düzeyinde hazırlanan sekiz temadan ilk altısında yirmişer sorunun bulunduğu görülmektedir. Son iki temada ise yirmi iki soru yer alır. Toplam 164 sorunun %72 oranında anlama düzeyine uygun olduğu saptanmıştır. 5 ve 6. sınıflar için hazırlanan sorulardan farklı olarak 7. sınıflarda değerlendirme basamağına ait hiçbir sorunun yer almadığı görülmektedir. Yine diğer sınıf düzeyleri ile kıyaslandığında; hatırlama basamağı ile uygulama basamaklarında oldukça düşük oranda soru yer aldığı söylenebilir. Diğer sınıflar gibi 7. sınıflarda da yaratma basamağı için herhangi bir soruya rastlanmaz. Temalar ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise soruların bilişsel sürecin anlama ve çözümlenme basamakları için tüm temalara dağıldığı söylenebilir. 7. sınıflarda anlama basamağının yanı sıra çözümlenme basamağı için hazırlanan soruların oranının artırıldığı söylenebilir. Yine diğer sınıflarla karşılaştırıldığında, hatırlama ve uygulama basamakları için hazırlanan soru sayısı düşürülmüştür.

Çalışmanın tüm sonuçları göz önüne alındığında, MEB tarafından hazırlanan ortaokul 5, 6 ve 7. Sınıf öğrencileri için hazırlanan Türkçe dersi beceri temelli soruların yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilişsel süreç boyutunun tüm basamakları gözetilerek dengeli bir dağılımda hazırlanması önerilmektedir. Her sınıf düzeyi için bilişsel süreç boyutunun altı basamağı için de (hatırlama, anlama, uygulama, çözümlenme, değerlendirme, yaratma) sorulara mutlaka yer verilmelidir. Özellikle üst bilişsel basamaklarda soru sayısının fazla olması öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerinin gelişmesi açısından katkı sağlayacaktır. Ayrıca yayımlanan bu soruların yalnızca üç sınıf düzeyinde sınırlı kalmayıp diğer sınıf düzeyleri için de hazırlanması öğrencilerin farklı soru tipleriyle karşılaşmasına fayda sağlayacaktır.

Bu çalışmada, bahsi geçen Türkçe dersi beceri temelli sorular yenilenmiş Bloom taksonomisinin iki boyutundan biri olan bilişsel süreç boyutu yönüyle ele alınmıştır. Diğer boyut olan bilgi birikimi boyutu yönüyle de farklı araştırmacılar tarafından incelenebilir. MEB'in yayımladığı Türkçe dersi beceri temelli sorular ile ilgili yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Araştırmacılar bahsi geçen soruları çeşitli açılardan inceleyerek alana katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

- Aktaş, E. (2017). Öğretmen adaylarının farklı metin türlerine yönelik soru sorma becerilerinin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 12(25), 99-118.
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airaisan, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths, J., & Wittrock, M. C. (2014). Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama: Bloom'un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncelleştirilmiş biçimi (D. A. Özçelik, Çev.). Pegem Akademi.
- Anılan, H., & Sarier, Y. (2008). Altıncı sınıf matematik öğretmenlerinin matematik dersi öğretim programının uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(16), 128-141.

- Arı, A. (2013). Bilişsel alan sınıflamasında yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer taksonomileri ve uluslararası alanda tanınma durumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 259-290.
- Atay, S. N. (2021). 8. sınıf Türkçe ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine ait beceri temelli sorularla ilgili öğretmenlerin görüşleri. (Yayın No: 701250) [Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi]. YÖKTEZ Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Batur, Z., Ulutaş, M. & Beyret, T. N. (2018). LGS Türkçe sorularının PISA okuma becerileri hedefleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 595-615.
- Bekdemir, M., & Selim, Y. (2008). Revize edilmiş Bloom taksonomisi ve cebir öğrenme alanı örneğinde uygulanması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 185-196.
- Bozkurt, B. Ü., Uzun, G. L., & Lee, Y. (2015). Korece ve Türkçe ders kitaplarındaki metin sonu sorularının karşılaştırılması: PISA 2009 sonuçlarına dönük bir tartışma. *International Journal of Language Academy*, 3(4), 295-313.
- Bümen, N. T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom taksonomisi. *Eğitim ve Bilim*, 142, 3-14.
- Çeçen, M. A., & Kurnaz, H. (2015). Ortaokul Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki tema değerlendirme soruları üzerine bir araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 109-132.
- Çerçi, A. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının (5, 6, 7, 8. sınıf) yenilenen Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 6(2), 70-81.
- Çintaş-Yıldız, D. (2015). Türkçe dersi sınav sorularının yeniden yapılandırılan Bloom taksonomisine göre analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(2), 479-497.
- Erden, B. (2020). Türkçe, matematik ve fen bilimleri dersi beceri temelli sorularına ilişkin öğretmen görüşleri. *AJER - Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 270-292.
- Erdoğan, M., Kayır, Ç. G. , Kaplan, H. , Ünal Aşık, Ü. Ö., & Akbunar, Ş. (2015). 2005 yılı ve sonrasında geliştirilen öğretim programları ile ilgili öğretmen görüşleri; 2005-2011 yılları arasında yapılan araştırmaların içerik analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (1), 171-196.
- Ergün, İ. (2021). Ortaokul matematik öğretmenlerinin sınav soruları ile beceri temelli matematik sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analizi. (Tez No: 669669) [Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi]. YÖKTEZ Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Eroğlu, D., & Sarar-Kuzu, T. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education*, 1(1), 72-80.
- Eyüp, B. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının hazırladığı soruların yeniden yapılandırılan Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 965-982.
- Gökdemir, C., Aydaşgil, B. S., & Topçuoğlu Ünal, F. (2021). 2020 liseye geçiş soruları ile Türkçe ders kitaplarındaki etkinlik ve soruların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 9(1), 263-279.
- Güneş, F. (2012). Testlerden etkinliklere Türkçe öğretimi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 31-42.

- Kaplan, K. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme becerisini ölçmeye yönelik soruların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 626-645.
- Karadağ, A. Ç., & Ceran, D. (2021). Liselere Geçiş Sistemi (LGS) merkezî sınavı Türkçe dersi sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Route Education & Social Science Journal*, 8(2), 157-166.
- Karakeçe, B. (2021). *Ortaokul matematik öğretmenlerinin beceri temelli sorulara ilişkin değerlendirmeleri*. (Tez No: 669846) [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖKTEZ Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel.
- Kırbaş, A. (2021). 2019 Türkçe dersi öğretim programı – I- genel çerçeve. İçinde A. Akçay ve M. N. Kardaş (Edt.), *Türkçe dersi öğretim programları* (3. Baskı, 147-165). Pegem.
- MEB, (2018). *2023 Eğitim vizyonu*. <https://2023vizyonu.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- MEB, (2021a). 5. Sınıf beceri temelli sorular. <https://odsgm.meb.gov.tr/www/5-sinif-beceri-temelli-testler/icerik/488> adresinden erişilmiştir.
- MEB, (2021b). 6. Sınıf beceri temelli sorular. <https://odsgm.meb.gov.tr/www/6-sinif-beceri-temelli-testler/icerik/489> adresinden erişilmiştir.
- MEB, (2021c). 7. Sınıf beceri temelli sorular. <https://odsgm.meb.gov.tr/www/7-sinif-beceri-temelli-testler/icerik/490> adresinden erişilmiştir.
- Miles, M. B. & Huberman A. M. (2015). *Nitel veri analizi*. (S. Akbaba Altun & A. Ersoy Çev. Edt). Pegem.
- Sallabaş, M. E. & Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabında bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596.
- Sanca, M., Artun, H., Bakırcı, H., & Okur, M. (2021). Ortaokul beceri temelli soruların yeniden yapılandırılmış Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1) 219-248.
- Şanlı, C., & Pınar, A. (2017). Sosyal bilgiler dersi sınav sorularının yenilenen Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 949-959.
- Tutkun, Ö.F., Demirtaş, Z., Arslan, S., & Gür-Erdoğan D. (2015). Revize Bloom taksonomisinin genel yapısı: Gereçekler ve değişiklikler. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, (32), 57-62.
- Tüm, G. (2016). 5. ve 6. sınıf ilköğretim türkçe ders kitaplarında yer alan metin önü ve sonu sorularının Bloom taksonomisi'ne göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 11(14), 731-748. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9792>
- Uzun, H. (2021). *Yeni nesil matematik sorularına ilişkin ortaokul matematik öğretmenlerinin yaklaşımlarının incelenmesi*. (Tez No: 670900) [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖKTEZ Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

Yüksel, S. (2007). Bilişsel Alanın Sınıflandırmasında (Taksonomi) Yeni Gelişmeler ve Sınıflamalar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 479-509.

Geniş Özet / Extended Abstract

Introduction

The rapid change experienced in the fields of science and technology in recent years has manifested itself in every field, and as a result of this change, the needs of individuals and societies have begun to change. Education and all kinds of systems covering education had to adapt to these changes. Educational approaches, which were aimed at teaching only knowledge in previous years, have taken on a structure that enables the learner to receive and use the knowledge and aim to transform it into a skill. In particular, the use of metacognitive knowledge, which is required by the age, which requires criticizing, synthesizing and evaluating rather than directly obtaining information, has also helped shape education and training programs.

This great change in the programs has also shown itself in the central exams and transition exams between levels. Over the years, the names, structures, and question types of the exams have changed and have been shaped in line with the educational approaches adopted. In the transition to secondary education, the High-School Entrance Exam has been implemented since the 2017-2018 academic year. With this exam, the styles of the questions have also changed, and it has been seen that it is an exam with more skill-based questions. This change is similar to the targets to be achieved in the 2023 vision of the Ministry of National Education. In the 2023 education vision of the Ministry of National Education, there is a reorganization of the purpose and content of the exams in their systems in the context of measurement and evaluation.

Ministry of National Education published skill-based questions for the 5th, 6th, and 7th grade levels in the 2019-2020 academic year for the benefit of students. The questions published on the page of the General Directorate of Assessment, Evaluation and Examination Services in October 2019 reached four million views for the 5th, and 6th grades, and nearly five million views for the 7th graders, as of January 2022. In addition, the questions are presented to users as e-books.

Method

In this study, the aim is to examine the distribution of Turkish course skill-based questions published by the Ministry of National Education General Directorate of Assessment, Evaluation and Examination Services for 5th, 6th, and 7th grade students into Bloom's Revised taxonomy. The questions to be answered in line with the purpose of the study are as follows:

- How is the distribution of the skill-based questions prepared for the 5th, 6th and 7th grades to the cognitive domain steps of Bloom's Revised taxonomy?
- Do skill-based questions show an increasing trend from lower cognitive skills to metacognitive skills as the grade level rises?
- How is the distribution of skill-based questions prepared for 5th graders to themes and cognitive domain steps of Bloom's Revised taxonomy?
- How is the distribution of skill-based questions prepared for 6th graders into themes and cognitive domain steps of Bloom's Revised taxonomy?
- How is the distribution of skill-based questions prepared for 7th graders into themes and cognitive domain steps of Bloom's Revised taxonomy?

This study is a descriptive research and was carried out in the scanning model. Survey models are a research approach that aims to describe a situation that exists in the past or still (Karasar, 2011, p.77).

The universe of the study is the Turkish course skill-based questions published by the Ministry of National Education General Directorate of Assessment, Evaluation and Examination Services for 5th, 6th, and 7th grade students. No sampling was used in the study, all questions were included in the analysis. Among the tests published for the Turkish lesson, there are eight themes for each grade level, and the number of questions in the themes varies.

Research data were collected through document analysis. This review “contains the analysis of written materials containing information about the facts or events that are aimed to be researched” (Yıldırım & Şimşek, 2011, p.187).

Descriptive analysis was used in the analysis of the data. According to this analysis, “data are summarized and interpreted according to predetermined themes” (Yıldırım & Şimşek, 2011, p.224).

For the study, the infrastructure was created first by scanning the relevant literature. In order to evaluate the cognitive domain steps of the questions, taxonomy was examined in detail and help was obtained from previous studies. In addition, for ten questions randomly selected among the questions, the opinions of two different researchers, one expert in the field of measurement and evaluation and the other in the field of education programs, were tested to see if there was unity in the evaluation. The distribution of all questions was made by the researchers at different places, and times, and the suitability was determined by comparing them in the next process. Miles and Huberman's (1994) formula of reliability = number of consensus / total agreement + number of disagreements was used to ensure the reliability of the analysis. According to this formula, the reliability of the study was found to be 84%. In this respect, it is possible to say that the classification made is reliable. Percentage (%) and frequencies (f) were used in the tables to describe the cognitive domain steps of the questions.

Results

As a result of the study, it was understood that the skill-based questions published by the Ministry of National Education for 5th, 6th, and 7th grade students were at the comprehension level at a rate of 71.2%. Sanca, Artun, Bakırcı, & Okur (2021) examined the first three units of the skill-based questions published for Science at each grade level (5th, 6th, and 7th grades). It is understood that there are no questions for the level of creation, while the highest number of questions (75.5%) are found at the understanding level among the 180 questions discussed. It is a remarkable result that these questions, which are thought to be skill-based, although they are prepared for different courses, are mostly arranged in accordance with the level of understanding. Ergün (2021), who made an examination on skill-based mathematics questions in terms of the renewed Bloom taxonomy, stated that 90% of the questions were at the levels of understanding, applying and analyzing; he determined that 10% of them were at the evaluating and creating level, and there were no questions from the remembering step.

According to the results of this study, among the skill-based questions prepared at three different grade levels, there are no questions at the creating level in any classroom. The number of questions at the level of remembering (1.6%) and evaluating (1.2%) is limited. Since remembering is the lowest level of the cognitive dimension, the scarcity of questions at this level can be evaluated positively. In the examination, it was seen that while there were questions suitable for the assessment

skill from the upper levels for the 5th and 6th grades, the distribution of the questions for the 7th grades was limited to the first four steps.

While five of the eight themes at the fifth grade level have twenty questions each, it is seen that there are twenty-one questions in the 4th, 5th, and 8th themes. There are 163 questions in total and 73% of the questions were prepared in accordance with the level of understanding. When the themes are considered separately, it is seen that this high rate of understanding does not change. Cognitive field; there are questions in each theme for the steps of understanding, applying and analyzing. However, questions suitable for evaluating and remembering levels are not included in some themes. There were no questions suitable for the level of creating in any of the themes.

While five of the eight themes prepared for the sixth grade level have twenty questions, there are twenty-one questions in the 4th, 5th, and 7th themes. It was understood that a total of 163 questions were at the understanding level at a rate of 68.7%. While there are no questions suitable for the creation level at this grade level, low rates such as 1.8% are encountered in the evaluating and remembering steps. When the themes are examined separately, it is understood that questions suitable for understanding and analyzing levels are included in each theme.

It is seen that there are twenty questions each in the first six of the eight themes prepared at the seventh grade level. In the last two themes, there are twenty-two questions. It was determined that a total of 164 questions were suitable for the level of understanding at the rate of 72%. Unlike the questions prepared for the 5th, and 6th grades, it is seen that there are no questions related to the evaluating level in the 7th grades.

Again, when compared with other grade levels; it can be said that there is a very low rate of questions in the remembering, and the applying levels. Like other classes, there are no questions for the creating level in 7th grades. When the themes are evaluated separately, it can be said that the questions are distributed over all the themes for the understanding and analyzing levels of the cognitive process. It can be said that the proportion of questions prepared for the analyzing level as well as the understanding level is increased in 7th grades. Again, when compared to other classes, the number of questions prepared for the remembering and applying levels has been reduced.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analize kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Çalışmanın doğası gereği etik kurul raporuna gerek olmamıştır. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Beyanı

Araştırmacılar, mevcut araştırmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Çatışma Beyanı

Her bir yazar için raporlanan araştırmada, sonuçlarda, yansılarda ya da belirtilen görüşlerde dolaylı/dolaysız herhangi bir mali çıkar veya bağlantı yoktur. Yazarlara, ilişkili bölümlere, ilişkili

kuruluşlara, kişisel ilişkilere veya doğrudan akademik rekabete yönelik ilgili ticari kaynaklar ile diğer finansman kaynakları dâhil olmak üzere herhangi bir yanlılık sorusu doğurabilecek durum yoktur. İlgili araştırma yayımlandıktan sonra yazarların herhangi birinin utanmasına neden olacak, bildirilmeyen herhangi bir düzenleme yoktur. Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.